

Pushkar T. A.
Diachenko K. S.

Kharkiv O. M. Beketov National University of Urban Economy

THE FACTORS OF EXTERNAL AND INTERNAL ENVIRONMENT OF CONSTRUCTION ENTERPRISES ECONOMIC SAFETY IN TERMS OF ITS FUNCTIONAL COMPONENTS

Summary

Approaches to domestic and foreign scientists to the structural and functional components of the economic safety of enterprises are examined. Optimum functional components of the economic safety of construction enterprises are selected. The impact factors of the external and internal environments are analyzed, which in our view, make the most significant impact on them in order to create a modern system of economic safety of construction enterprises in a long-term prospect.

Key words: economic safety, construction, construction enterprises, factors, functional components, the structure.

УДК 658.153

Севрук Є. М.

Київський національний торговельно-економічний університет

ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСУВАННЯМ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ ТОРГІВЛІ

У статті проаналізовано методичний інструментарій для оцінки ефективності фінансування оборотних активів. Досліджено сучасні розробки науковців щодо оцінки ефективності фінансування оборотних активів на підприємстві торгівлі. Запропоновано систему показників ефективності для комплексної оцінки фінансування оборотних активів на підприємстві торгівлі.

Ключові слова: оборотні активи, фінансування, ефективність, підприємство торгівлі, економічність, результативність, оборотність, чистий дохід, чистий прибуток.

Постановка проблеми. Управління фінансуванням оборотних активів є вагомим частиним фінансового менеджменту на будь-якому підприємстві, однак для підприємств торгівлі таке управління має особливе значення: по-перше, оборотні активи займають значну частину в загальних активах (до 90%). У зв'язку із цим відносно невелике зниження їхніх розмірів у результаті раціонального управління може обернутися помітним економічним ефектом. По-друге, метаморфози оборотних активів відрізняються високою мобільністю, переходячи з одного стану в інший. По-третє, від їх розміру, структури та швидкості руху залежать можливості підприємства збільшувати обсяг продажів, рівень ліквідності, платоспроможності й рентабельності [1, с. 32].

Виявлення та оцінка нерационального фінансування і використання оборотних активів є важливим завданням фінансового менеджменту на підприємстві торгівлі, одним із способів досягнення якого є побудова відповідної системи показників оцінювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукові аспекти щодо оцінки ефективності управління фінансуванням оборотних активів досліджували такі вчені: Н.О. Власова [1], У. Кинг [2], В.А. Гросул [3], Р.М. Бугрименко [4], А.В. Купченко [5], С.О. Зубков [6], А.Г. Балдинюк [7], І.О. Бланк [8] та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Визначення підходів, критеріїв ефективності та показників, що дають змогу максимально якісно оцінити ефективність фінансування оборотних активів на підприємстві торгівлі в сучасних умовах господарювання.

Мета статті полягає в дослідженні сучасного інструментарію оцінки ефективності фінансування оборотних активів на підприємстві торгівлі.

У статті застосовано такі методи: діалектичний, аналізу, синтезу, системний, інституційний. Основними джерелами інформації даного дослідження є монографії, наукові статті, електронні ресурси мережі Internet, підручники.

Виклад основного матеріалу дослідження. Оцінювання результатів управління може здійснюватися за допомогою системи показників ефективності, економічності, результативності та системи якості управління. Це – аксіома.

Так, відповідно до тлумачного словника [9], ефективність – це характеристика якого-небудь об'єкта (пристрою, процесу, заходу, виду діяльності), що відображає його суспільну користь, продуктивність та інші позитивні якості. Своєю чергою, «ефективний» визначається як такий, що призводить до потрібних результатів, наслідків, дає найбільший ефект. Економічність походить від «економічний» тобто, який дає можливість зекономити що-небудь; вигідний у господарському аспекті. Результативність походить від поняття «результативний» (дає або приносить позитивний результат). Нарешті, система якості – це сукупність організаційної структури, методик, процесів і ресурсів, синергетичне єднання яких необхідне для здійснення управління якістю.

На нашу думку, високу якість оцінювання управління фінансуванням оборотних активів можливо досягти лише за умови комплексного застосування вищезазначеної системи показників. При цьому акцент уваги щодо використання системи показників оцінки ефективності як співвідношення результатів діяльності до витрат (використаних ресурсів) має першочергове значення, оскільки дає змогу оцінити управління з позиції досягнення найбільшого ефекту.

Варто відзначити, що досить часто в науковому просторі ототожнюються поняття «ефективність» та «результативність». Розмежування даних понять досить удаło обґрунтував зарубіжний науковець П. Друкер [10, с. 36], який із категорією «результативність» пов'язував відповідь на запитання: «Як робити правильні дії (речі)?», а з ефективністю: «Як правильно робити дії (речі)?»

Поняття ефективності є досить сталим і розглядається сучасними дослідниками як співвідношення ефекту (результату) до витрат (використаних ресурсів) [11, с. 201]. При цьому, вважаємо, оцінювання ефективності управління фінансуванням оборотних активів підприємства має знаходитися в межах вирішення класичного транспортного завдання: або діяльність підприємства націлена на отримання максимального ефекту за умови визначеного обсягу витрат, або ж через досягнення заданого результату за умови мінімальних витрат ресурсів.

Поняття «ефективність управління» визначається як комплексна характеристика управління, що відображає ступінь реалізації завдань та досягнення цілей діяльності підприємства [12, с. 157]. Зарубіжні науковці У. Кінг і Д. Кліланд трактують ефективність організації як ступінь відповідності діяльності організації її цілям [2]. Діяльність буде настільки ефективнішою порівняно з іншою діяльністю, наскільки вона наблизиться до досягнення усієї сукупності поставлених цілей [3].

Таким чином, виходячи з основної цілі управління фінансуванням оборотних активів, можемо визначити ефективність такого управління як формування достатнього обсягу фінансових ресурсів для фінансування оборотних активів за досягнення мінімізації вартості капіталу та достатнього рівня фінансової стійкості. Вважаємо також, що ефективність досягається у разі досягнення підприємством загальнокорпоративних цілей, тобто управління фінансуванням оборотних активів не повинно суперечити основним тактичним та стратегічним його цілям.

У сучасній науковій літературі виокремлюється низка підходів до визначення ефективності. Так, С.О. Зубков [6, с. 124] пропонує використовувати найпоширеніші з них і під час оцінювання ефективності політики фінансування оборотних активів: витратний, цільовий, бенчмаркінговий, багатопараметричний.

Згідно з витратним (ресурсним) підходом, ефективність розглядається як співвідношення результатів діяльності та витрат або використаних ресурсів. Цільовий підхід базується на концепції, згідно з якою діяльність підприємства спрямована на досягнення певних цілей, а ефективність управління фінансуванням оборотних активів характеризує ступінь досягнення поставлених цілей. Багатопараметричний підхід, заснований на концепції стейкхолдерів, ґрунтується на вимірюванні ступеня задоволення потреб усіх груп, зацікавлених у результатах діяльності організації. Найсучаснішим підходом до розгляду суті ефективності є трактування ефективності як ступеня відповідності еталону. Цей підхід базується на концепції бенчмаркінгу, яка передбачає співставлення власних показників ефективності управління фінансуванням оборотних активів з еталонними (кращими підприємствами) в аналогічній галузі [6, с. 124].

Використання витратного підходу передбачає врахування лише одного фактора – вартості залучення ресурсів, не береться до уваги фінансова стійкість підприємства, тоді як управління

фінансуванням оборотних активів повинно забезпечувати пошук компромісу між ризиком утрати ліквідності та прибутковістю. Вважаємо, що даний підхід до визначення ефективності може використовуватися підприємствами у разі першочергової необхідності скорочення витрат та підприємствами, що мають високий рівень фінансової стійкості. Тобто зміна джерел фінансування не матиме суттєвого впливу на платоспроможність та фінансовий стан такого підприємства.

Серед вищезазначених прийомів, на нашу думку, цільовий підхід є найбільш ефективним, оскільки саме він повністю враховує основну мету управління фінансуванням оборотних активів підприємства: інвестування такого обсягу фінансових ресурсів, що забезпечить формування достатнього обсягу оборотних активів за забезпечення необхідного рівня фінансової стійкості. С.О. Зубков головними критеріями ефективності фінансування за цільового підходу виділяє такі [6]: достатність коштів, забезпечення платоспроможності, забезпечення фінансової стійкості, мінімальна вартість.

Для оцінки результатів управління фінансуванням оборотних активів необхідно розробити систему показників і для кожного показника визначити його цільове значення. Показники несуть певну інформацію і відображають процеси, які вимірюються, тому вибір і обґрунтування системи показників є важливим завданням на підприємстві.

Кожний із показників оцінки ефективності фінансування оборотних активів складається зі співвідношення результатів діяльності і витрат (використаних ресурсів), тому необхідно визначити, які результати та витрати несе підприємство в процесі такого фінансування.

На думку С.О. Зубкова [6], І.О. Бланка [8], Н.О. Власової [13], основними результатами, що визначають ефективність для підприємств торгівлі, є прибуток та товарообіг. Результуючими показниками фінансування оборотних активів будемо вважати будь-яку вигоду, отриману підприємством від утримання цих активів і операцій із ними. На нашу думку, враховуючи основну ціль фінансового менеджменту (збільшення ринкової вартості підприємства), до основних результатів необхідно також віднести приріст ринкової вартості підприємства.

Сучасні науковці пропонують різноманітні показники для оцінки ефективності фінансування оборотних активів підприємства. І.О. Бланк [8] здійснює оцінку управління фінансуванням оборотних активів на основі розрахунку коефіцієнта достатності фінансування оборотних активів та окремо – власних оборотних активів, коефіцієнта робочого капіталу, визначення середнього обсягу та коефіцієнта поточного фінансування оборотних активів.

О.О. Коць та М.А. Цікайло [14, с. 221] пропонують визначати ефективність використання оборотних активів за допомогою таких показників, як: коефіцієнт оборотності оборотних активів, тривалість одного обороту оборотних активів, коефіцієнт завантаження (закріплення) оборотних активів, коефіцієнт збереження оборотних активів, коефіцієнт ефективності використання оборотних активів, сума вивільнення оборотних активів за рахунок прискорення оборотності.

Т.І. Лепейко та Є.Г. Ромаза для оцінки управління фінансуванням оборотних активів пропонують використовувати [15]: коефіцієнт оборотності оборотних активів, період їх обігу та рентабельність оборотних активів, не враховуючи показники фінансової стійкості підприємства. В.В. Зянько та

Н.М. Філатова [16] використовують коефіцієнт та термін оборотності оборотних активів, коефіцієнт рентабельності оборотних активів і коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості. Серед показників фінансової стійкості науковці пропонують розраховувати коефіцієнт мобільності власних джерел фінансування (коефіцієнт маневреності власного оборотного капіталу).

Д.Л. Ящук [17] для оцінки ефективності управління фінансуванням оборотних активів пропонує використовувати показники ефективності управління окремими елементами оборотних активів та коефіцієнт фінансової стійкості, при цьому пропонує не враховувати показники ефективності управління оборотними активами у цілому. М.М. Нашкерська та А.Р. Кусяк [18] стверджують, що доцільно визначити коефіцієнт рентабельності оборотних активів і загальну дохідність усього інвестованого у виробництво капіталу.

О.В. Дейнека та К.М. Юрченко [19] стверджують, що для забезпечення ефективної політики фінансування оборотних активів необхідно дотримуватися обмежень на значення коефіцієнту покриття (більше 1) для запобігання ризику втрати ліквідності та на значення ефекту фінансового важеля (яке має перевищувати значення попереднього періоду) для зростання рентабельності власного капіталу за зміни частки позикового капіталу.

Ефективність управління фінансуванням оборотних активів торговельного підприємства ґрунтовно досліджував А.Г. Балдинюк, який, окрім показників, що характеризують ефективність управління фінансуванням оборотних активів підприємства у цілому та показників, що характеризують ефективність управління фінансуванням оборотних активів, які забезпечують платоспроможність підприємства, додатково виділив групу оціночних показників, що характеризують ефективність управління фінансуванням оборотних активів, які забезпечують безперервність торгово-операційного циклу. До таких показників науковець відніс: рівень забезпеченості товарообороту необхідним обсягом фінансування оборотних активів, які забезпечують безперервність торгово-операційного циклу; період обертання оборотного капіталу, вкладеного в активи, що забезпечують безперервність торгово-операційного циклу; період обертання оборотного капіталу, вкладеного в активи, що забезпечують безперервність торгово-виробничого циклу; рівень рентабельності оборотного капіталу, вкладеного в активи, що забезпечують безперервність торгово-операційного циклу; коефіцієнт обертання оборотного капіталу, вкладеного в активи, що забезпечують безперервність торгово-операційного циклу; коефіцієнт фінансування товарних запасів за рахунок кредиторської заборгованості за товари [7, с. 49–54].

Своєю чергою, Р.М. Бугріменко, досліджуючи підприємства торгівлі, визначив показники ефективності політики фінансування обігових активів за критеріями [4, с. 13]: достатності (коефіцієнт достатності фінансування обігових активів, коефіцієнт достатності фінансування власних обігових активів, поточна фінансова потреба, оборотність поточних фінансових потреб, коефіцієнт поточного фінансування обігових активів); рентабельності (коефіцієнт оборотності обігових активів, період обороту обігових активів, ефект фінансового ле-

риджу, рентабельність власного обігового капіталу); ризику (власний оборотний капітал, коефіцієнт забезпеченості власним обіговим капіталом, коефіцієнт поточної ліквідності, коефіцієнт участі матеріальних запасів у покритті короткострокових зобов'язань); вартості залучення (середньозважена вартість капіталу).

Варто відзначити, що всі вищезазначені показники є статичними і потребують побудови бази порівняння для прийняття кінцевого рішення щодо оцінки ефективності фінансування. Пропонуємо використовувати також показники, які б відбивали динамічний складник ефективності, наприклад коефіцієнт еластичності прибутку від оборотних активів, який відображатиме вплив зміни оборотних активів на зміну прибутку.

Для комплексної оцінки ефективності фінансування оборотних активів варто застосовувати інтегральний показник. Він визначається як показник, який обчислюється в результаті аналізу визначеної комбінації фінансових коефіцієнтів і комплексно характеризує фінансовий стан підприємства. Методичною основою визначення інтегрального показника фінансового стану є метод багатофакторного дискримінантного аналізу [20]. Таким чином, розрахунок інтегрального показника дає змогу об'єднати декілька найбільш важливих показників та приймати на його основі оптимальні управлінські рішення.

Висновки. У сучасній економічній літературі ведуться широкі дискусії щодо визначення найбільш точного показника оцінювання ефективності управління фінансуванням оборотних активів підприємства на підставі різних критеріїв та підходів. Основними критеріями оцінювання ефективності управління є достатність коштів, забезпечення сталого рівня платоспроможності та фінансової стійкості, мінімальна вартість ресурсів. Основними підходами є витратний, бенчмаркінговий, багатопараметричний і цільовий.

Варто зазначити, що оцінка ефективності управління без урахування цілей підприємства торгівлі є практично безкорисною. Так, якщо основна ціль – максимізація вартості підприємства, тоді передусім необхідно досліджувати показники, що визначають грошовий потік (оборотність дебіторської заборгованості, оборотність кредиторської заборгованості, оборотність запасів та ін.). Якщо управління визначає головним завданням максимізацію прибутку, необхідно концентрувати увагу на дослідженні показників динаміки товарообороту і прибутку, а також розраховувати нормативи витрат.

Виходячи з вищезазначених аргументів, пропонуємо для більш точної оцінки ефективності управління фінансуванням оборотних активів використовувати таку систему показників: коефіцієнт поточного фінансування оборотних активів; оборотність поточних фінансових потреб; коефіцієнт забезпеченості поточної діяльності власним оборотним капіталом; коефіцієнт автономії; середньозважена вартість капіталу; коефіцієнт поточної ліквідності; співвідношення витрат на залучення та обслуговування джерел фінансування до вартості оборотних активів; рентабельність оборотних активів. Для отримання загальної оцінки ефективності управління фінансуванням оборотних активів необхідно розраховувати інтегральний показник на основі вищезазначених коефіцієнтів.

Список використаних джерел:

1. Власова Н.О. Ефективність політики формування оборотних активів підприємств роздрібної торгівлі: [монографія] / Н.О. Власова, М.В. Чорна, О.В. Михайлова [та ін.]. – Х.: ХДУХТ, 2015.
2. Кинг У. Стратегическое планирование и хозяйственная политика / У. Кинг, Д. Кюлиланд; пер. с англ.; общ. ред. и предисл. Г.В. Кочеткова. – М.: Прогресс, 1982. – 399 с.
3. Гросул В.А. Оцінка ефективності функціонування підприємств торгівлі з позицій ключових стейкхолдерів: [монографія] / В.А. Гросул, Н.Е. Аванесова. – Х.: ХДУХТ, 2010. – С. 13.
4. Бугріменко Р.М. Ефективність політики управління фінансуванням обігових активів торговельних підприємств: автореф. дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.07.05 / Р.М. Бугріменко; Харків. держ. ун-т харчування та торгівлі. – Харків: Б.в., 2003. – 17 с.
5. Куценко А.В. Організаційно-економічний механізм управління ефективністю діяльності підприємства: автореф. дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)» / А.В. Куценко. – Полтава, 2007. – 21 с.
6. Зубков С.О. Критерії ефективності політики фінансування оборотних активів підприємства / С.О. Зубков // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. – 2012. – № 2. – С. 122–130.
7. Балдинюк А.Г. Управління фінансуванням оборотних активів торговельних підприємств: дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.07.05 / А.Г. Балдинюк; Київський національний торговельно-економічний ун-т. – К., 2004. – 198 с.
8. Бланк І.О. Фінансовий менеджмент: [навч. посіб.] / І.О. Бланк. – К.: Ельга, 2008. – 724 с.
9. Бусел В.Т. Большой толковый словарь современного украинского языка / В.Т. Бусел. – К.: Перун, 2005. – 1736 с.
10. Друкер П. Эффективное управление / П. Друкер; пер. с англ. М. Котельниковой. – М.: Астрель, 2004. – 284 с.
11. Бланк І.О. Фінансове забезпечення розвитку підприємств: [монографія] / І.О. Бланк, Л.О. Лігоненко, Н.М. Гуляєва. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2011. – 344 с.
12. Семенова В.Г. Управління інтелектуальною власністю підприємства: процесний підхід: дис. ... докт. екон. наук: спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)» / В.Г. Семенова. – Одеса, 2016. – 454 с.
13. Управління оборотними активами на підприємствах роздрібної торгівлі: [монографія] / Н.О. Власова, М.В. Чорна, В.А. Гросул. – Х.: ХДУХТ, 2014. – 258 с.
14. Коць О.О., Цікайло М.А. Ефективність використання оборотних активів українськими підприємствами / О.О. Коць, М.А. Цікайло // Науковий вісник НЛТУ України. – 2014. – Вип. 24.10
15. Лепейко Т.І. Сутність оборотних коштів та їх аналіз на підприємстві / Т.І. Лепейко, Є.Г. Ромаза // Вісник університету банківської справи Національного банку України. – 2012. – № 1(13). – С. 215–218.
16. Зянько В.В. Шляхи підвищення ефективності управління оборотними коштами підприємств / В.В. Зянько, Н.М. Філатова // Економічний простір. 2012. – № 62. – С. 186–193.
17. Ящук Д.Л. Дослідження методології управління оборотними активами машинобудівних підприємств в умовах кризи / Д.Л. Ящук // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2010. – № 32. – С. 252–257.
18. Нашкерська М.М. Вплив обсягу та джерел фінансування оборотного капіталу на дохідність підприємства / М.М. Нашкерська, А.Р. Кусяк // Науковий вісник НЛТУ України. – 2012. – Вип. 20.12. – С. 215–220.
19. Дейнека О.В. Оптимізація структури джерел формування оборотного капіталу підприємства персоналом / О.В. Дейнека, К.М. Юрченко // Інноваційна економіка. – 2012. – № 3(29). – С. 257–260.
20. Закон України «Про затвердження Порядку проведення оцінки фінансового стану потенційного бенефіціара інвестиційного проекту, реалізація якого передбачається на умовах фінансової самокупності, а також визначення виду забезпечення для обслуговування та погашення позики, наданої за рахунок коштів міжнародних фінансових організацій, обслуговування якої здійснюватиметься за рахунок коштів бенефіціара» від 14.07.2016 № 616 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/ru/z1095-16>.

Севрук Е. Н.

Київський національний торговельно-економічний університет

**ОЦЕНКА ЭФФЕКТИВНОСТИ УПРАВЛЕНИЯ ФИНАНСИРОВАНИЕМ
ОБОРОТНЫХ АКТИВОВ НА ПРЕДПРИЯТИИ ТОРГОВЛИ****Резюме**

В статье проанализирован методический инструментарий, который необходим для оценки эффективности финансирования оборотных активов. Исследованы современные разработки ученых по оценке эффективности финансирования оборотных активов на предприятии торговли. Предложена система показателей эффективности для комплексной оценки финансирования оборотных активов на предприятии торговли.

Ключевые слова: оборотные активы, финансирование, эффективность, предприятие торговли, экономичность, результативность, оборачиваемость, чистый доход, чистая прибыль.

Sevruk Y. M.

Kyiv National University of Trade and Economics

**EVALUATING THE EFFECTIVENESS OF CURRENT ASSETS FINANCING MANAGEMENT
AT ENTERPRISE OF TRADE****Summary**

Methodological tools for current assets financing estimation were analyzed. The modern developments of scientists for estimation of financing of current assets at trade enterprises were investigated. The system of indicators for current assets financing estimation for trade companies were offered.

Key words: current assets, financing, efficiency, trade enterprise, economy, effectiveness, turnover, net revenue, net income.